

EL DECRET DEL GENERAL FRANCO CONTRA L'ESTATUT DE CATALUNYA ÉS NUL I SENSE VALOR EN DRET

JOSEP M. BATISTA I ROCA

Presentació

MERCÈ MORALES – JAUME SOBREQÜÉS I CALLICÓ¹
Centre d'Història Contemporània de Catalunya

El Centre d'Història Contemporània de Catalunya i la Societat Catalana d'Estudis Històrics enceten una nova col·laboració amb la inclusió d'una secció promoguda pel CHCC al *Butlletí* de la SCEH destinada a la publicació de documents històrics poc coneguts, alguns provinents de la clandestinitat. En aquesta primera edició hem triat un document del 5 de juny de 1976, en el qual el polític Josep Maria Batista i Roca defensà que la derogació de l'Estatut de Catalunya de 1932 pel general Francisco Franco l'abril del 1938 mai no va ser jurídicament vàlida.

La defensa per Batista i Roca d'aquest argument, compartit per altres polítics i juristes catalans, es fonamentà, d'una banda, en què l'Estatut de 1932 havia estat aprovat per referèndum i, per tant, la seva derogació constituïa una clara vulneració de la llei i dels principis democràtics. I d'altra banda, en què el règim autonòmic català va ser aprovat per les Corts, màxima representació de l'Estat espanyol. Al llarg del document, Batista posà de manifest, fent ús de diversos testimonis de l'època, com Catalunya havia patit l'animadversió explícita de sectors de la política espanyola i com aquesta tensió esclatà amb força durant la Guerra Civil.

El polític català era de l'opinió que el decret-llei que va derogar l'Estatut era, el 1976, anacrònic. Les relacions Catalunya-Espanya havien canviat a favor d'una millor entesa i denuncià la contradicció existent entre l'acceptació per

1. E-mails: mercedesmorales11@yahoo.es i jsobreques@editorialbase.com

PRESENTACIÓ

l'Espanya franquista el 1966 a l'ONU del dret a l'autodeterminació dels pobles i la seva pertinença negativa a reconèixer aquest dret a Catalunya. Després d'una anàlisi detallada del decret-llei de l'abril de 1938, Batista conclouïa que l'Estatut de 1932 havia de ser restablert per dret, atès que la seva derogació va ser fruit d'un decret de guerra sense cap base legal. D'aquesta manera, Catalunya tornaria de manera automàtica al règim autonòmic i no seria necessari cap altre tipus d'actuació ni pacte entre les organitzacions polítiques per restablir l'autonomia.

Durant el franquisme, Batista i Roca, que havia estat delegat del govern de la Generalitat de Lluís Companys a Londres durant la Guerra Civil, va manifestar-se molt actiu en els contactes amb les autoritats britàniques per a la defensa dels drets nacionals de Catalunya i la intervenció de Gran Bretanya per posar fi a la dictadura franquista. Durant la Segona Guerra Mundial va formar part del Consell Nacional de Catalunya, liderat per Carles Pi i Sunyer a Londres. El Consell de Londres, com era conegut, defensà el dret a l'autodeterminació i una estructura confederal peninsular. La política de no-intervenció de les democràcies occidentals a Espanya culminà l'octubre del 1947, quan el conegut com a «cas espanyol» sortí de l'agenda de l'ONU. La política d'oposició al franquisme encetà un nou període, en el qual les forces polítiques de l'interior assumirien un més gran protagonisme. Tanmateix, l'exili continuà sent una font de reivindicació nacional i d'oposició a la dictadura. En el cas de Batista i Roca, la seva activitat va continuar, entre d'altres, dins el Consell Nacional Català, organisme des del qual el juny del 1976 va reivindicar el restabliment automàtic de l'Estatut de 1932, per mitjà del document que reproduïm a continuació. En aquells dies, l'acord de les forces polítiques catalanes al voltant de la defensa d'un estatut autonòmic per a Catalunya era gairebé unànime. Un any després, el setembre del 1977, un altre decret-llei, el del president Adolfo Suárez, va obrir les portes al retorn de la Generalitat i del seu president a l'exili, Josep Tarradellas i, amb el restabliment de la institució, a un nou estatut d'autonomia per al país.

DECRET-LLEI DEL GENERAL FRANCO DE 5 D'ABRIL DE 1938 ABOLINT L'ESTATUT DE CATALUNYA

El Alzamiento Nacional significó en el orden político la ruptura con todas las instituciones que implicasen negación de los valores que se intentaba restaurar. Y es claro que, cualquiera que sea la concepción de la vida local que inspire normas futuras, el Estatuto de Cataluña, en mala hora concedido por la República, dejó de tener validez, en el orden jurídico español, desde el día 17 de Julio de 1936. No sería preciso, pues, hacer ninguna declaración en este sentido.

Pero la entrada de nuestras gloriosas armas en territorio catalán plantea el problema, estrictamente administrativo, de deducir las consecuencias prácticas de aquella abrogación. Importa, por consiguiente, restablecer un régimen de derecho público que, de acuerdo con el principio de la unidad de la Patria, devuelva a aquellas provincias el honor de ser gobernadas en pie de igualdad con sus hermanas del resto de España.

En consecuencia, a propuesta del Ministerio del Interior y previa deliberación del Consejo de Ministros.

DISPONGO

Art. 1.- La Administración del Estado, la provincial y la municipal de las provincias de Lérida, Tarragona, Barcelona y Gerona, se regirán por las normas generales aplicables a las demás provincias.

Art. 2.- Sin perjuicio de la liquidación del régimen establecido por el Estatuto de Cataluña, se consideran revertidos al Estado la competencia de legislación y ejecución que le corresponde en los territorios de derecho común y los servicios que fueron cedidos a la región catalana en virtud de la Ley de 15 de Setiembre de 1932.

Así lo dispongo por la presente Ley, dada en Burgos a 5 de Abril de 1938,
II AÑO TRIUNFAL

FRANCISCO FRANCO

El Ministro del Interior
Ramón Serrano Suñer

JOSEP M. BATISTA I ROCA

EL DECRET CONTRA L'ESTATUT NUL I SENSE VALOR EN DRET

El Sr. Josep M. Pi i Sunyer en unes declaracions seves publicades a *La Vanguardia* del 13 de maig proppassat té unes frases molt assenyades referents a l'abrogació de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya pel decret del general Franco i del Sr. Serrano Suñer del 5 d'abril de 1938.

Val la pena de reproduir-les ací com a començament d'aquest comentari: «La forma más sencilla de volver a la situación legal del Estatuto Catalán sería dictar un precepto derogatorio del Decreto que lo suprimió». El punt de vista del Sr. Pi i Sunyer, home de lleis, és jurídic i no polític, i, dintre de l'imperi del Dret, irrefutable.

El problema creat pel dit decret en derogar l'Estatut, aprovat en referèndum pel poble català d'una banda i per les Corts de la República d'una altra, està ple de gravíssimes repercussions jurídiques i polítiques per a avui i fins històriques per al futur sobre les relacions entre Catalunya i l'Estat espanyol. El major tacte i prudència són, doncs, aconsellables en aquest afer per a no complicar encara més les coses i restablir al dret.

Fa anys que mantinc la mateixa posició jurídica del Sr. Pi i Sunyer i estic, doncs, plenament identificat amb ell en aquest punt. Al meu entendre el decret és nul i sense valor en dret i, per consegüent, no caldria més que un senzill precepte reconeixent aquesta carència jurídica del decret per a donar aquest per derogat i retornar automàticament a la situació legal anterior, o sigui a la vigència de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya.

Caldrà ara raonar la meva conclusió

I.

L'Estatut aprovat en referèndum és patrimoni del Poble Català

L'Estatut fou aprovat per un referèndum del poble català el dia 2 d'agost de 1931 per 592.961 vots a favor, o sigui el 80% dels inscrits en el cens electoral i el 99,4% dels votants, més 382.111 signatures de dones que no tenint llavors dret a votar expressaren així llur adhesió a l'Estatut. Cal afegir-hi encara 102.073 altres signatures d'espanyols immigrants que arribats recentment a Catalunya no

havien encara estat inscrits al cens electoral. En contra foren registrats 3.276 vots, o sigui el 0,6% dels votants.

Reforçat per aquest referèndum del poble català, l'Estatut passà a ésser expressió de la seva voluntat. L'Estatut devenia així part del patrimoni del Poble Català com institució de dret públic, imprescriptible e inalienable tal com aquest té altres institucions del dret privat pròpies, com la constitució de la família, l'hereu, contractes d'explotació agrícola, etc.

La seva base jurídica és el dret a l'autodeterminació. Posteriorment a l'Estatut aquest dret ha estat reconegut a tots els pobles per la Declaració de l'Assemblea General de les Nacions Unides del 14 de desembre de 1961. L'exercici del dret d'autodeterminació pel poble català el 1931 no prejutja en res qualsevol altre exercici d'aquest dret en el futur. Igual que reclamar avui la devolució de l'Estatut d'Autonomia, que ara molts consideren insuficient, no vol dir que ell fixi la darrera etapa de l'alliberament de Catalunya.

Fou en virtut d'aquesta Declaració de l'ONU que el ministre d'Afers Exteriors del Govern del general Franco, Fernando María Castiella, va reconèixer el 1965 el dret d'autodeterminació de la Guineia i d'altres antigues colònies espanyoles de l'Àfrica. No hi ha cap raó per a una discriminació de l'Estat espanyol, membre de l'Organització de les Nacions Unides, contra el poble català, un poble europeu, negant-li un dret reconegut per aquest mateix Estat a pobles africans.

L'Estatut aprovat per les Corts espanyoles és un pacte entre Catalunya i l'Estat espanyol

D'altra banda, el fet que les Corts de la República discutissin aquest text, expressió de la voluntat del poble català i l'aproveïssin amb modificacions, constituí una negociació, un donar i prendre amb concessions mútues. Fou una negociació entre els diputats catalans de tots els partits, mandatariis de les institucions del Govern de Catalunya i els altres membres de les Corts, la majoria dels quals seguien les instruccions del Govern de la República. Aquestes discussions i negociacions acabaren finalment amb l'aprovació de l'Estatut, amb modificacions, per les Corts amb 318 vots a favor i 19 en contra. Per fi, el 15 de setembre de 1932 l'Estatut era promulgat pel president de la República, que posà la seva signatura tant al text de l'Estatut com al decret pel qual era promulgat.

Les discussions i negociacions esmentades, l'aprovació de l'Estatut per les Corts i la seva promulgació pel president de la República constitueixen un pacte entre Catalunya i l'Estat espanyol.

Remarquem que en dir República Espanyola no ens referim a la forma de règim de l'Estat espanyol sinó a l'Estat mateix, de la mateixa manera que en dir República Francesa o Reialme Unit de la Gran Bretanya no ens referim a la forma de règim d'aquests països sinó a l'Estat francès o l'Estat britànic.

Establert aquest pacte entre Catalunya i l'Estat espanyol, és evident que reporta greus conseqüències trencar-lo unilateralment i definitivament per la força. Si així fos, en el constant teixir i desteixir constitucional, característic de l'Estat espanyol des de fa 176 anys, quines garanties d'estabilitat podien oferir-se al poble català per al futur? Seria fatal adoptar, decisions definitives que portessin els catalans a la conclusió que no poden confiar en negociacions ni pactes amb l'Estat espanyol.

El pacte és fonamental en la vida jurídica catalana, tant en el dret públic com el dret privat. Els republicans federals catalans del segle XIX basaven llur tesi de la federació en el pacte entre els pobles. En fer-ho no sols definien l'essència del federalisme, sinó que seguien la tradició de la nostra monarquia medieval fonamentada en el pacte entre el sobirà i el poble. Tant en les relacions constitucionals com en les privades i en les mercantils res no és més fort ni més sagrat que el pacte entre els catalans.

En resum, els catalans considerem que l'Estatut té una doble valor: és expressió, de la voluntat del poble català i és un pacte entre aquest i l'Estat espanyol.

II.

Catalunya aliena a l'origen de la IV Guerra Civil espanyola

Comencem per recordar, una vegada més, que la gestació de la IV Guerra Civil espanyola no va tenir lloc a Catalunya. És clar que hi havia diferències entre els partits polítics catalans, entre l'Esquerra i la Lliga, com n'hi ha en tot país amb règim democràtic pluralista i en el qual l'oposició té una funció en el govern del poble. Però mai aquestes diferències no haurien arribat a provocar una guerra entre catalans. Això era i és impensable. Al contrari, el contrast amb

l'ambient que regnava a Espanya era tan gran que Catalunya era anomenada l'«oasi» en els mesos anteriors a l'esclat de la guerra. Com a testimoni presencial dels fets d'aquell temps puc donar fe d'aquesta situació de tranquil·litat en la nostra terra per a edificació dels joves d'avui que sovint han rebut informacions oficials contràries.

Millor encara serà reproduir uns paràgrafs d'un editorial de *La Vanguardia* publicat durant l'estiu de 1936, abans de la guerra, pel director del dit diari Agustí Calvet (Gaziel) on apareix clarament el contrast entre la situació a Catalunya i a Espanya: «Toda España, con excepción de Catalunya, vive políticamente en una atmósfera propiciadora de guerra civil. Y Madrid es el horno principal, donde esta atmósfera es irrespirable. El país está dividido en dos bandos que quieren aniquilarse mutuamente porque creen que les es imposible convivir. Es el mismo fenómeno castizo que viene repitiéndose a través de los siglos, cuando los habitantes de España no pelean contra los extranjeros, se pelean entre sí. Sin embargo aquí –en Catalunya– triunfaron últimamente las izquierdas, y con más peso, tal vez, que en parte alguna de España. Pero a nadie se le ha ocurrido entre los vencedores de la Esquerra que encima de su victoria legal hay que aniquilar materialmente a los partidarios de la Lliga. Aquí la resignación de los derrotados se equilibra con la templanza de la satisfacción de los victoriosos».

A Catalunya existia un esperit de respecte i de col·laboració no sols entre nosaltres mateixos sinó en relació als altres pobles de l'Estat espanyol, sense excloure els castellans. Quant a aquests, Ortega i Gasset havia definit, potser no sense un to d'amarga resignació, amb el nom de *conllevancia* l'esperit de convivència i col·laboració que existia entre els catalans i els grups d'esperit més obert que hi havia entre els castellans. Malauradament, aquest esperit no era general a Espanya com tràgicament mostraren els tristos fets que anaven a esdevenir.

La violència contra Catalunya

Ja en el grup de joves del qual hauria d'originar-se la Falange i les doctrines que més tard haurien d'inspirar aquest partit i el Movimiento Nacional del general Franco trobem les llavors d'aquesta política de violència contra Catalunya. En el periòdic *La Conquista del Estado* (Madrid, 4 de juliol de 1931) hi ha un article reproduït més tard en *JONS. Antología y Prólogo de Juan Aparicio* (Barcelona, Editora Nacional, 1939, p. 215-216). Llegim: «Ante el deplorable

episodio de Cataluña, España procurará el hallazgo de remedios eficaces. Sin detenerse ante nada... Todo puede hacerse. Y se hará. Si el clamor separatista de Catalunya fuere unánime... debería contestarlo España con lenguaje de cañón... Habrá de convertir esta tierra en colonia y trasladar allí los ejércitos, del norte de África». Frases profètiques: les tropes marroquines arribaven a Barcelona vuit anys després.

Ramiro Ledesma Ramos escrivia (*La Conquista del Estado*, Madrid, 10 d'octubre de 1931): «La trayectoria que siguen las fuerzas disgregadoras no puede ser detenida sino a través de una guerra».

Aquestes idees no foren exclusives d'un grup de joves exaltats. Són les mateixes que inspiraren la famosa frase de Calvo Sotelo, «España, antes roja que rota» en un discurs al frontó d'Urumea vuit mesos abans de començar la Guerra Civil.

És la tragèdia celtibèrica de la violència, malaltia congènita d'una família de pobles que s'estén de l'Espanya castellana a les seves filles d'Amèrica Llatina, malaltia que sortosament no produeix crisis tan greus en el modern poble català.

El marc psicològic circumstancial del decret contra l'Estatut

Si aquestes foren algunes de les idees en relació amb Catalunya que inspiraren la gestació de la guerra, enfoquem ara amb major detall el marc de violència circumstancial i psicològic dins el qual el decret contra l'Estatut fou preparat i promulgat.

El dia 3 d'abril de 1938 les tropes del general Franco ocupaven la ciutat de Lleida. El dia 5 era promulgat el decret abolint l'Estatut d'Autonomia de Catalunya amb les signatures del general Franco i del seu ministre de l'Interior Sr. Ramón Serrano Suñer. L'endemà, el general Franco donava personalment l'ordre d'afusellar el Sr. Manuel Carrasco Formiguera, cristià demòcrata, *leader* de la Unió Democràtica de Catalunya. Un consell de guerra l'havia condemnat a mort ja feia vuit mesos, però l'execució de la sentència s'havia anat ajornant. El general Franco i el seu Govern no havien volgut atendre les repetides peticions d'indult d'organitzacions internacionals catòliques i d'altres, de la Companyia de Jesús i àdhuc del mateix Vaticà. Tres dies després, el 9 d'abril, Dissabte de Passió, Carrasco i Formiguera era afusellat a Burgos.

Avui sabem per les memòries del cardenal Antoniutti, nunci del Papa prop del general Franco, un extracte de les quals ha estat recentment publicat a *La*

Vanguardia (14 de maig de 1976) com el ministre d'Afers Exteriors del general Franco, general comte de Jordana, es planyia amb el nunci del dit afusellament, que ambdós consideraven que «portaria enutjoses conseqüències».

Tal com l'afusellament de Carrasco i Formiguera, el decret d'Abolició de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya està inspirat per la mateixa frenètica exaltació anticatalana d'aquella època de guerra i de violència i ha tingut i tindrà «enutjoses conseqüències».

Sense tenir en compte l'esperit del moment, l'atmosfera psicològica que l'envoltava no podem interpretar el sentit del decret. Interessa, per consegüent, precisar aquest estat psicològic anticatalà per a comprendre més justament com aquest ambient influencià greument l'esperit dels autors del decret. Aquests actuaren més aviat sota la pressió d'un estat d'excitació passional que afebleix la valor jurídica i política del decret aliè a l'equanimitat, al seny que ha d'inspirar les mesures del veritable home d'estat.

El mateix general Franco en unes declaracions fetes a un grup de periodistes estrangers el més de febrer de 1937 havia dit: «En cuanto a la suerte futura de Cataluña hemos de decir que esta es precisamente una de las causas fundamentales de nuestro levantamiento». (Declaracions reproduïdes per José Emilio Díez, *Colección de Proclamas y Arengas del Excmo. Sr. General Don Francisco Franco, Jefe del Estado*, Sevilla 1937, p. 112).

L'animadversió anticatalana

Dionisio Ridruejo, que durant la guerra havia estat director general de Propaganda en la zona franquista, recorda en el seu llibre *Escrito en España* (Buenos Aires, 1964, 2a edició, p. 176) que «cualquiera que haya vivido la Guerra Civil sabe que, junto a la cuestión religiosa, la cuestión del regionalismo –del anti-regionalismo, para ser más precisos– fue elemento de inmensa eficacia para anexionar voluntades a la causa». Aquesta orientació fou confirmada posteriorment pel primer governador franquista de Barcelona, Dr. Wenceslao González Oliveros, que havia estat catedràtic de Filosofia del Dret a la Universitat de Salamanca, en unes declaracions sobre la «nueva era» que anava a implantar a Catalunya: «Plantear ahora el problema regionalista es carecer del más elemental sentido de la realidad. España se alzó con tanta o mayor fuerza contra los Estatutos desmembradores que contra el comunismo» (*Destino*, 5 d'agost de 1939).

JOSEP M. BATISTA I ROCA

Poden aportar-se altres testimoniatges de primera mà sobre l'estat d'ànim que regnava darrere el front franquista en relació amb Catalunya. L'historiador falangista Maximiano García Venero, autor de les històries dels nacionalismes català i basc, en la seva obra *Falange en la guerra de España* (París, Ruedo Ibérico, 1967, p. 299) estableix una distinció entre l'actitud de la Falange, segons ell, especialment el grup d'Hedilla, i la dels altres grups en relació amb Catalunya:

«En Catalunya, como en todas partes, hay españoles buenos y malos. A nadie se le ocurrirá propagar odios contra los madrileños porque Madrid sea rojo en estos momentos». [...] Estas palabras de Hedilla constituían una orden a los falangistas para que no cayesen en la ciega, insensata campaña anti-catalana y anti-vasca. Podía oírse, con frecuencia, en ciertos medios que no eran falangistas, la afirmación de que Cataluña «debería ser sembrada de sal» [...] El hecho del separatismo no podía justificar que se tratara a unas regiones y a todos sus habitantes como legalmente podría tratarse a un criminal individual.

Altres testimoniatges confirmen aquestes idees que corrien contra Catalunya en el territori franquista. José Antonio Giménez Arnau, conseller nacional de Falange i cap del Servei Nacional de Propaganda, en una concentració de falangistes presidida pel general Franco, aplegada a Saragossa el 21 d'abril de 1938, o sigui tretze dies després de la publicació del decret contra l'Estatut de Catalunya, deia referint-se als catalans: «Dejadles que ladren, y nosotros sigamos adelante por el camino de la unidad que nos da las tierras de la periferia, traidoras un día a los destinos de España... Pero una advertencia: nosotros preferiríamos ver a estas tierras pulverizadas antes que verlas otra vez en contra de los sagrados destinos de España. (Aplausos)» (*Heraldo de Aragón*, Saragossa, 22 d'abril de 1938, p. 3).

Un vell i experimentat periodista que signava amb el pseudònim àrab Tebib el Arrumí, potser el periodista de guerra de major relleu de la zona franquista, escrivia a la primera pàgina del diari *Heraldo de Aragón* (4 de febrer de 1939): «Yo he oído a más de una persona de claro juicio y temple sereno propugnar la conveniencia de un castigo bíblico para purificar la ciudad roja (Barcelona) y como único remedio, señalar el termocauterio destructor implacable». (Incendiar-la?).

DECRET-LLEI DEL GENERAL FRANCO DE 5 D'ABRIL DE 1938 ABOLINT
L'ESTATUT DE CATALUNYA

Conquerida ja Barcelona, Don Ramón Serrano Suñer, ministre de l'Interior, consignatari del decret contra l'Estatut, junt amb el general Franco, de qui era cunyat, declarava al periodista Don Manuel Aznar, tan il·lustre en la zona franquista, més tard ambaixador espanyol; «Tenemos hoy a Catalunya en la punta de nuestras bayonetas» (*El Noticiero Universal*, Barcelona, 24 de febrer de 1939). Era el mateix concepte que ja havia estat enunciat a l'*Heraldo de Aragón* (Saragossa, 4 de maig de 1938) en comentar aquest diari una concentració falangista a Almacelles el dia abans per a celebrar la presa de Lleida, tres setmanes després de la publicació de l'esmentat decret: «[...] Este acto, primera expresión de la incorporación de Cataluña a España realizada [...] a la sombra de las bayonetas del Ejército de Aragón».

Així mateix el ja esmentat professor de Filosofia del Dret de la Universitat de Salamanca Dr. González Oliveros, el primer governador enviat a Barcelona després de l'ocupació, declarava a *La Vanguardia Española* (5 d'agost de 1939) parafrasejant el joc de paraules de la famosa frase d'Unamuno: «Nuestro formidable Ejército vino en marcha triunfal a vencer, pero no a convencer, a los enemigos de España».

Amb tot, un home de tanta experiència política com el periodista Tebib el Arrumí, ja esmentat, havia escrit en l'article que ja hem citat més amunt en exposar les seves reflexions des de Saragossa després de la caiguda de Barcelona i referint-se als catalans: «No quería hacerme ilusiones. Están vencidos y soportarán, porque son gente despierta, su derrota y nuestro triunfo, pero ¿convencidos? ¡Ah!, eso ya es más difícil. Quizá imposible».

L'ambaixador venecià, al final de la Guerra de Separació (1640-1652) en circumstàncies semblants havia expressat el mateix judici en informar la seva República: «Els exèrcits del Rei han ocupat ja quasi totes les ciutats, però no han reeixit a conquerir el cor de cap català».

Fa pena llegir les coses que en aquella època els espanyols arribaren a escriure contra els catalans. Sortosament per a nosaltres, els catalans mai no han escrit en semblants termes, referint-se als castellans. Cap poeta català no ha escrit mai res comparable als versos de Machado sobre Castella. Ni mai no he llegit ni he sentit dir a cap català, responsable o irresponsable, en temps de pau ni en temps de guerra, que els camps de Castella haguessin d'ésser sembrats de sal, ni polvoritzats, ni que damunt d'ells hi hauria de caure un càstig bíblic, un termocauteri destructor implacable.

Els catalans mai no hem usat de la violència per a penetrar dins l'Estat espanyol, mai no hem irromput per la força a través de les fronteres per a entrar-hi. Si els catalans pertanyem a l'Estat espanyol és perquè els castellans en 1640 i en 1714 i en 1939 han usat de la força per a fer-nos entrar a llur Estat. Un cop hem estat

dintre, com ens han tractat? Si tanta animadversió ens tenen perquè s'entesten a voler-nos tenir dins llur Estat, sota llur govern?

El decret contra l'Estatut, més que precepte jurídic, és fruit d'aquest esperit de pugna contra Catalunya

Hem aportat les citacions anteriors àdhuc a risc d'ésser excessivament extensos tan sols per a descriure l'estat d'ànim que regnava contra Catalunya, àdhuc en les esferes dirigents, en aquella banda de la IV Guerra Civil espanyola. El decret de 1938 és fruit d'aquest esperit d'animositat i de violència contra Catalunya. Com gràficament diu el Sr. J. M. Pi Sunyer, «fou dictat amb la boca agra».

Aquesta frenètica ofuscació dels autors del decret contra Catalunya disminueix notablement llur capacitat com a legisladors serens i, doncs, la valor jurídica del decret. En realitat el decret no és més que una crua explosió d'aquesta violència anticatalana i de la voluntat de llurs autors d'imposar-lo per la força de les armes a un poble vençut en el terreny militar, encara que no per causa d'això hagués perdut la seva personalitat, com ja tornem a veure avui.

És la mateixa animositat que apareix en els textos damunt citats.

Deia el general Franco: «La suerte futura de Cataluña es una de las causas fundamentales de nuestro Alzamiento».

Deia Serrano Suñer: «Tenemos hoy a Cataluña en la punta de nuestras bayonetas».

És la mateixa animositat que apareixerà posteriorment, a partir de 1939, en aquell conjunt d'ordres contra la personalitat nacional de Catalunya, la seva cultura, la seva llengua, el seu esperit, i que en llur conjunt constitueixen un veritable intent de genocidi contra la Nació Catalana.

D'entre tots els actes d'aquesta política anticatalana hi ha en primer terme l'afusellament del president de Catalunya, Sr. Lluís Companys i Jover, al castell de Montjuïc el dia 15 d'octubre de 1939, condemnat a mort per un consell de guerra de generals de l'exèrcit espanyol del general Franco.

Hi ha un detall en la redacció de la sentència que, interpretat psicològicament, aporta una gran llum sobre quin era el pensament real d'aquells generals espanyols: «Debemos condenar y condenamos al Presidente de la Generalidad, Luis Companys Jover [...] a la pena de muerte». No diu a «Luis Companys i Jover, Presidente de la Generalidad». La sentència de mort no és contra la persona humana de Companys, és contra la Presidència de la Generalitat.

DECRET-LLEI DEL GENERAL FRANCO DE 5 D'ABRIL DE 1938 ABOLINT
L'ESTATUT DE CATALUNYA

En resum, el decret contra L'Estatut és un text mancat de la serenitat i maduresa pròpies d'una assenyada mesura de govern i d'una seriosa i constructiva base jurídica i constitucional. Fou un exabrupte dictat apassionadament en l'eufòria d'una victòria que els vencedors imaginaven definitiva en el camp de batalla, sense preveure les conseqüències per al futur que aquesta disposició fatalment havia de portar.

Si Hitler s'imaginà haver creat un imperi que duraria mil anys, Franco es creia haver vençut i dominat Catalunya per sempre. Avui Catalunya torna a estar dempeus.

El decret és anacrònic en relació amb la realitat d'avui

Afortunadament no és aquest l'esperit que avui regna a Madrid. Les circumstàncies han canviat i han obligat a canviar aquest esperit. El decret ja no correspon de cap manera ni a l'esperit ni a la conjuntura política actual, ni a l'interior de l'Estat espanyol ni molt menys en les organitzacions europees que desitjarien poder admetre l'Estat espanyol si aquest realment reconegués els drets dels ciutadans i dels pobles. Podria dir-se àdhuc que els canvis actuals ja han fet perdre a aquest decret la seva valor i la seva validesa.

El decret contra l'Estatut és avui anacrònic i impossible de mantenir a l'haver canviat les circumstàncies i haver passat Catalunya i Espanya d'una situació de guerra a una situació de pau, o almenys de pacificació i d'evolució, encara que sigui lenta, vers un Estat de dret. El decret és ja un precepte fora del nostre temps. I més ho serà encara com més temps passi i la realitat i la serenitat vagin imposant-se. L'actitud més senzilla i assenyada és deixar-lo de banda i derogar-lo. El dret violat tornaria així a restablir-se.

III.

Les contradiccions del decret. El decret no deroga l'Estatut

Passem ara a analitzar més detalladament el text del decret contra l'Estatut. Allò que salta als ulls és l'enorme contrast en la categoria jurídica dels dos textos. L'Estatut està basat en l'expressió de la voluntat de tot un poble

manifestada en el referèndum del 2 d'agost de 1931 i en la seva aprovació per les Corts espanyoles, òrgan legislatiu del poder legítim en aquell moment, després d'una llarga i detallada discussió i negociació entre ambdues parts. El decret és una mesura de guerra, inspirada més que en un esperit jurídic en un esperit de lluita i violència contra Catalunya, inspiració que redueix la seva valor com a mesura de dret. En contrast amb l'Estatut, el decret no emana més que del cap d'un exèrcit en lluita contra el poder legítim, la República. Remarquem que en aquell moment el general Franco només havia estat internacionalment reconegut com a cap de l'Estat espanyol pels governs estrangers que l'ajudaven en la guerra. Cap convalidació posterior vingué a reforçar el seu aspecte jurídic i constitucional, ni tan sols la seva presentació a les Corts del general Franco. Cal reconèixer, és clar, que es tractava d'una disposició del cap d'un Estat totalitari que segons les seves doctrines no era responsable més que davant de la Història.

És que un decret d'aquesta naturalesa pot continuar anul·lant una institució com l'autonomia de Catalunya de sòlids fonaments jurídics i constitucionals com els reunits a l'entorn de l'Estatut, en el moment en què hom vol allunyar-se d'un règim totalitari per a retornar a un de democràtic de tipus occidental?

L'aspecte més extraordinari d'aquest decret és que, en realitat, no és una derogació expressa i formal de l'Estatut de Catalunya. El preàmbul del decret, una exposició de motius que pretén esser una justificació dels seus dos articles dispositius i que és el seu fonament ideològic, ja que no jurídic, estableix una curiosa doctrina.

Es essencial fixar-nos en aquest preàmbul.

Segons ell l'Estatut ja hauria perdut la seva validesa jurídica molt abans de la publicació del decret. Heus ací el text:

El Alzamiento Nacional significó en el orden político la ruptura con todas las instituciones que implicasen negación de los valores que se intentaba restaurar [...]. El Estatuto de Catalunya [...] dejó de tener validez en el orden jurídico español desde el día 17 de Julio de 1936. No sería preciso, pues, hacer ninguna declaración en este sentido.

Així, doncs, el mer alçament de l'exèrcit espanyol al Marroc abolí l'Estatut de Catalunya. Així la sublevació tingué més força jurídica que el refe-

DECRET-LLEI DEL GENERAL FRANCO DE 5 D'ABRIL DE 1938 ABOLINT
L'ESTATUT DE CATALUNYA

rèndum del poble català i l'aprovació per les Corts. I això malgrat que les forces d'ordre públic del Govern Català sufocaren l'alçament a Catalunya i que l'exèrcit del general Franco trigà encara més de dos anys i maig a ocupar Catalunya.

El decret del 5 d'abril de 1938 no deroga l'Estatut de Catalunya. El dona ja per derogat. Parteix del supòsit que havia ja perdut la seva validesa jurídica des del moment de l'alçament de l'exèrcit el dia 17 de juliol de 1936. Es més, el decret esquiva entrar més a fons en aquesta matèria en afegir: «No sería preciso, pues, hacer ninguna declaración en este sentido». Però hi ha una circumstància ocasional del decret: «La entrada de nuestras gloriosas armas en territorio catalán plantea el problema, estrictamente administrativo, de deducir las consecuencias prácticas de aquella abrogación».

Així, doncs, segons el decret contra l'Estatut, els aspectes polítics i constitucionals de l'abrogació de l'Estatut restaven resolts i anul·lats per l'Alçament de l'exèrcit. Resolts aquests, resta solament l'aspecte administratiu, és a dir, treure les conseqüències pràctiques d'aquella abrogació. Aquesta és la finalitat del decret.

Ens trobem, doncs, davant de dos problemes que el decret distingeix netament:

1) La derogació de l'Estatut causada per l'alçament de l'exèrcit al Marroc el 17 de juliol de 1936, matèria política, la fonamental, sobre la qual el decret considera que ja no cal fer cap altra declaració. Es ja *res judicata*.

2) El problema estrictament administratiu, no polític, de deduir les conseqüències pràctiques d'aquella abrogació, plantejat per l'entrada de les tropes del general Franco en territori català, és a dir des de la presa de Lleida el 3 d'abril de 1938.

L'objecte del decret, doncs, repetim, és solament treure les conseqüències pràctiques d'una abrogació que ja havia tingut lloc anteriorment, per bé que no existeixi cap disposició legal escrita en aquest sentit.

La conseqüència pràctica que el decret dedueix és «devolver a las provincias catalanas el honor de ser gobernadas en pie de igualdad con sus hermanas del resto de España». Això és el que prescriu l'Art. 1 del decret.

Pel seu Art. 2 «se consideran revertidas al Estado las competencias de legislación y ejecución [...] y los servicios que fueron cedidos a la región catalana». L'Estatut era molt més complex i contenia altres aspectes a més dels esmentats en aquest article. La reversió que l'article prescriu no representa una

abrogació total i radical de l'autonomia de Catalunya si el legislador hagués volgut tenir alguna benvolença envers la nostra terra.

Es difícil trobar un sòlid pensament jurídic en el preàmbul del decret, preàmbul que pretén ésser una exposició de motius. El decret es fonamenta solament en la força: la rebel·lió militar, interpretada com abolició de l'Estatut, i l'entrada de les glorioses tropes del general Franco en territori català com a causa circumstancial de la promulgació del decret. La primera afecta, suposadament, l'aspecte polític i constitucional, la segona l'aspecte estrictament administratiu de treure les conseqüències de l'anterior.

L'Estatut fou, doncs, abrogat *manu militari*, no per cap causa vàlida en Dret.

Una tesi revolucionària: la subversió, més legítima que un estat de dret

El preàmbul, a més de fonamentar-se en fets militars, és certament una declaració d'una tesi revolucionària, que el fet d'una subversió violenta pot enderrocar tota una estructura jurídica basada en un estat de dret. Però aquesta declaració no representa de cap manera una raó jurídica vàlida per a la part dispositiva del decret. Si la valor jurídica de la motivació del decret és nul·la, en el terreny polític la doctrina establerta en el preàmbul és molt greu i perillosa. Partint d'ella hom pot arribar en la pràctica a la inestabilitat i l'anarquia. En una terra on les revolucions, guerres civils, cops d'estat, *pronunciamientos*, canvis de règim, destronaments, instauracions i restauracions, etc., són endèmics fa segle i mig, tota creació política o constitucional resta a mercè d'una qualsevulla d'aquestes crisis. Partint d'aquesta doctrina, no sols l'Estatut de 1932 sinó qualsevol mesura futura d'autonomia de Catalunya seria sempre a precari, mancada de tota garantia jurídica d'estabilitat, de permanència i de respecte per la part espanyola. Tot restaria a mercè de qualsevol acte subversiu.

El decret, d'estil cru i combatiu, i àdhuc sarcàstic quant a l'*honor* feta a les províncies catalanes, no és més que un malaurat intent de convalidar un acte de rebel·lió militar i elevar-lo a font de dret. En un text realment jurídic la prudència i la previsió del legislador li hauria donat un altre caràcter i un altre abast.

Àdhuc acceptant la hipòtesi que un acte revolucionari hagués tingut valor per a tallar d'un cop d'espasa el corpus legislatiu de la República, si els autors del decret no s'haguessin deixat emportar per l'apassionament i haguessin considerat

i previst les conseqüències de llur acte haurien anat amb més compte en tractar de Catalunya.

La mesura derogatòria de l'Estatut és un decret-llei que només porta les signatures del general Franco i del seu cunyat i ministre de l'Interior Ramón Serrano Suñer. El decret ni tan sols fou posteriorment convalidat per les Corts franquistes. Podria demanar-se, doncs, si el decret no representa més que el pensament i la voluntat d'aquests dos homes.

No pot atribuir-se, doncs, a aquest decret la valor jurídica suficient per a derogar l'Estatut d'Autonomia de Catalunya amb tota la força que li dona d'haver estat aprovat per una votació massiva pel referèndum del poble català, aprovat seguidament per les Corts i promulgat pel president de la República Espanyola. El règim republicà a l'Estat espanyol i l'autonòmic a Catalunya continuaven essent els règims legítims en el moment de publicar-se el decret. La quasi totalitat de Catalunya, amb la seva capital Barcelona, continuaven sota aquests règims legítims i les tropes de Franco no n'ocupaven més que una mínima part.

Podria acceptar-se que el decret, nascut de la força, havia creat un Estat de fet mantingut per la força sota la dictadura franquista. Desaparegut aquest règim desapareix l'Estat de fet que ell creà a Catalunya. Però no pot acceptar-se que aquest Estat de fet devingui un Estat de dret en un règim democràtic com el que avui Barcelona i Madrid desitgen. El decret no pot continuar essent mantingut i vigent en el nou règim democràtic. Ni és possible voler derivar-ne conseqüències legals com l'anomenat «règim especial per a Catalunya», de Fraga Iribarne, que neix ja invalidat per un vici d'origen.

Aquest decret, mesura de guerra, nul·la i sense valor en dret, inspirada per l'excitada i aguda animadversió contra Catalunya d'aquell moment de les hostilitats és impossible de continuar mantenint-la en un nou règim democràtic. Cal tenir-la com si mai no hagués estat promulgada. El retorn a la normalitat en el dret públic imposa el retorn a l'Estat de dret normal anterior, al règim de l'Estatut i de la Generalitat.

El dret de conquesta militar

La circumstància ocasional del decret és terminant: «La entrada de nuestras gloriosas armas en territorio catalán». En altres termes, és la proclamació del dret de conquesta militar damunt de Catalunya. És remarcable la coin-

cidència entre aquest decret del general Franco i el Decret de la Nova Planta de Felip V (1716). En el preàmbul d'aquest darrer el dret de conquesta és declarat «habiendo pacificado mis armas el Principado de Cataluña». En el del general Franco és encara més cru: «La entrada de nuestras gloriosas armas en territorio catalán». No parla de *pacificación*, puix sobradament sabien que aquesta seria una tasca posterior i difícil.

En el Decret de la Nova Planta Felip V proclama que «pacificada Cataluña», «tocaba a mi soberanía establecer nuevo gobierno en ella». En el seu decret el general Franco proclama que l'entrada del seu exèrcit a Catalunya planteja el problema administratiu que en resum és «restablecer un régimen de derecho público que devuelva a aquellas provincias el honor de ser gobernadas» com les altres de l'Estat espanyol. En ambdós cassos al règim anterior és abolit, les antigues constitucions de Catalunya i el règim d'autonomia segons l'Estatut. El nou règim establert és sotmetre Catalunya a «las comunes leyes de Castilla» com el comte-duc d'Olivares reclamava.

Invocar el dret de conquesta militar («la entrada de nuestras gloriosas armas en territorio catalán») no reforça la valor jurídica del decret. Invocar el dret de conquesta militar d'un poble damunt d'un altre és una decisió molt poc assenyada, puix que aquesta conquesta porta inevitablement al refús, un dia o altre, del poble conquerit a resignar-se a la seva condició de dominat. Li cal tan sols esperar el moment oportú.

Posteriorment a la promulgació del decret, la Comissió de Dret Internacional de l'ONU aprovà, com és lògic i just, una resolució en la seva sessió del mes de gener de 1966 declarant que és nul tot tractat imposat per la força militar a un poble en violació dels principis de les Nacions Unides, entre els quals hi ha el dret a l'autodeterminació fonament del nostre Estatut. El decret de 1938 no és cap tractat. És la anul·lació d'un pacte entre Catalunya i l'Estat espanyol reconeixent l'autonomia de Catalunya, i imposant unilateralment per la força militar un règim de centralització i de dominació dictatorial.

Caldria encara recordar ací alguns punts de la Declaració sobre la Independència de tots els pobles aprovada per l'Assemblea General de les Nacions Unides, entre les quals l'Estat espanyol s'hi compta, el 14 de desembre de 1961. Cal posar aquests punts en relació amb el decret contra l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Heus ací els punts que major relació hi tenen:

DECRET-LLEI DEL GENERAL FRANCO DE 5 D'ABRIL DE 1938 ABOLINT
L'ESTATUT DE CATALUNYA

I.- La submissió dels pobles a una subjugació, dominació i explotació aliena constitueix una negació dels drets humans fonamentals, és contrària a la Carta de les Nacions Unides i és un impediment per a promoure la pau i la cooperació mundial.

II.- Tots els pobles tenen el dret a l'autodeterminació. En virtut d'aquest dret ells determinen lliurement llur situació política i lliurement prossegueixen llur desenvolupament econòmic, social i cultural.

IV.- Tota acció armada o les mesures de repressió de qualsevol mena dirigides contra pobles no independents han de cessar per tal de permetre que els dits pobles exerceixin pacíficament i lliurement llur dret a la completa independència, i la integritat de llur territori nacional ha d'ésser respectada.

VII.- Tots els estats hauran d'observar fidelment i estrictament les prescripcions de la Carta, de la Declaració dels Drets de l'Home i de la present Declaració en una base d'igualtat, de no-intervenció en els afers interiors de tots els altres estats i de respecte als drets sobirans de tots els pobles i a llur integritat nacional.

El decret de 1938 –com tampoc el decret de la Nova Planta– no fa cap cas de l'existència de la personalitat del poble català, de la seva voluntat. Com ja hem dit, els catalans estàvem satisfets amb el nostre Estatut, el nostre règim autonòmic funcionava bé, existia un acord entre els partits catalans, Catalunya, en contrast amb Espanya, era anomenada un *oasi*. A cap català no se li va mai ocórrer de provocar una guerra civil, i en efecte, cap català no va intervenir en els complots preparats per a provocar-la. Si a principis de juliol de 1936 hom hagués fet un nou plebiscit sobre l'autonomia de Catalunya, la immensa majoria dels catalans haurien tornat a votar-hi a favor.

Dintre Espanya, la majoria republicana que llavors existia no hauria pas repudiat l'obra de la República, reconeixent l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, majoria que pot contraposar-se a la minoria de dreta enemiga de Catalunya i de l'Estatut.

Llavors, quina raó, política o jurídica, existia per a abolir l'Estatut si els catalans i la majoria dels espanyols estaven d'acord per a mantenir-lo com a mitjà per a posar el difícil problema de Catalunya en via de solució? Com, l'alçament de l'exèrcit al Marroc, podia ésser raó suficient per a abrogar l'Estatut i tornar a plantejar, més agreujat encara, el problema de Catalunya?

L'Estatut no fou derogat el 18 de juliol. La Proclama del general Franco

Però la més greu de les contradiccions d'aquest decret és que les seves afirmacions no es corresponen amb els fets. L'afirmació en el preàmbul del decret que l'Estatut havia ja perdut la seva validesa des del mateix moment de l'Alçament el 17 de juliol de 1936 no és recolzada per cap text ni per cap fet. La idea que l'Alçament significava la ruptura amb totes les institucions de la República que impliquessin una negació de les valors que l'Alçament intentava restaurar i que, per consegüent, l'Estatut va perdre la seva validesa jurídica el mateix dia de l'Alçament, 17 de juliol de 1936, fou probablement una idea que va anar elaborant-se en la imaginació dels governants de la zona franquista durant la guerra fins a arribar ells mateixos a prendre-la com un fet a causa de l'excitació anticatalana que ja hem vist que regnava en aquells cercles dirigents. És un exemple típic de com la embriaguesa de la victòria pot pujar al cap i fer perdre la noció de la realitat als vencedors. En el nostre cas, però, la realitat és que res no esdevingué el 17 de juliol específicament contra l'Estatut ni res declarant que les institucions republicanes havien perdut llur validesa en l'ordre jurídic. Ni tampoc des del 18 de juliol de 1936 fins a la publicació del decret del 5 d'abril de 1938.

En prova d'aquesta afirmació nostra és d'importància definitiva recordar la Proclama que el 18 de juliol al matí pronuncià el general Franco des de Radio Canarias i que fou, com si diguéssim, la declaració o programa oficial de l'exèrcit que se sollevava. No hi ha en aquesta Declaració o Proclamació oficial res referent a que «el Alzamiento significase en el orden político la ruptura con todas las instituciones que implicasen negación de los valores que se intentaba restaurar». No hi ha cap referència específica concernent a l'Estatut ni es diu enlloc que aquest hagués deixat de tenir validesa jurídica.

Es de summa importància, doncs, reproduir alguns paràgrafs d'aquesta crida o Proclamació del general Franco per a explicar als espanyols els objectius de l'Alçament. En ella el general fa una crítica de la situació en què es trobava el país, i no parla en contra de la Constitució de la República sinó que solament es plany que hagués estat vulnerada. La proclama continua:

DECRET-LLEI DEL GENERAL FRANCO DE 5 D'ABRIL DE 1938 ABOLINT
L'ESTATUT DE CATALUNYA

La situación en España es cada día más crítica. La Constitución por todos suspendida y vulnerada, sufre un eclipse total. Ni igualdad ante la Ley; ni libertad, ahrojjada por la tiranía; ni fraternidad, cuando el odio y el crimen han sustituido el mutuo respeto [...] Justicia e igualdad ante la Ley os ofrecemos. Paz y amor entre los españoles. Libertad y fraternidad exentas de libertinaje y de tiranía.

Si aquestes són afirmacions de caràcter general, en segueixen d'altres més precises que cal considerar com a referides a la política i les lleis de la República i, per consegüent, a institucions con el règim autònom de Catalunya:

Como la pureza de nuestras intenciones nos impide yugular aquellas conquistas que representan un avance en el mejoramiento político-social, y el espíritu de odio no tiene albergue en nuestros pechos, del forzoso naufragio que sufrirán algunos ensayos legislativos sabremos salvar cuanto sea compatible con la paz interior de España y su anhelada grandeza, haciendo reales en nuestra Patria, por primera vez, la trilogía fraternidad, libertad, igualdad.

Si bé hi ha un incís en aquesta Proclamació segons el qual «el regionalismo destruye la unidad de la Patria», no hi ha res en ella que permeti afirmar, com fa el decret de 1938, que l'Estatut de Catalunya havia ja perdut la seva validesa en l'ordre jurídic espanyol a partir d'aquest moment, el dia 17 de juliol de 1936.

El text anterior, especialment les frases referents a «la pureza de nuestras intenciones» i a «el odio y la venganza no tienen albergue en nuestros pechos», més que fer témer una abrogació radical de l'Estatut allò que lògicament podien fer esperar era, al contrari, salvar del naufragi almenys tot allò que fos compatible amb la pau interior i la grandesa d'Espanya, quelcom així com una posició reformista, com la que recentment proposava el Sr. Josep M. de Porcioles.

Aquest home de lleis català, antic alcalde de Barcelona, a qui ningú no podrà titllar de manca de lleialtat i d'acatament al règim del general Franco va dir en una conferència al Club Siglo XXI de Madrid (*El Noticiero Universal*, Barcelona, 24 de desembre de 1975):

No hubo diferencia en el proceso de la guerra entre Madrid, Valencia o Catalunya. Mas, pese a esta igualdad, terminada la contienda, se hirieron

JOSEP M. BATISTA I ROCA

innecesariamente los sentimientos de Catalunya, y su propia estructura jurídica fue suprimida sin matización alguna. No había razón para que Catalunya se considerase vencida. Pero el más grave error fue que se la hiciera sentir, en algunos aspectos, ocupada.

[...] Dolieron mucho a Catalunya las innecesarias medidas que se adoptaron contra sus íntimas y queridas manifestaciones. La supresión del Estatuto en forma radical, sin matizaciones, fue otro error. Nada impedía mantenerlo en forma debida, con las correcciones necesarias. Hoy no se partiría de cero y sería un punto de apoyo en la creación de la institución regional anunciada por el Gobierno.

[...] El problema de Catalunya va a plantearse ineludiblemente. Mejor dicho, ya está planteado.

La confusió creada pel decret

El decret, d'estil cru i combatiu, no és més que un desafortunat intent de convalidar un acte de rebel·lió militar i elevar-lo a font de dret.

En un text realment jurídic la prudència i la previsió del legislador li hauria donat un altre caràcter i un altre abast –com hem dit abans.

Àdhuc acceptant la hipòtesi que un acte revolucionari i subversiu hagués tingut valor per a tallar de soca-rel d'un cop d'espasa el corpus legislatiu de la República, si el legislador no s'hagués deixat arrossegar per l'apassionament i hagués considerat i previst les conseqüències del seu acte envers Espanya hauria anat amb més compte en tractar de Catalunya.

El decret del 5 d'abril de 1938 crea, doncs, una situació extremament confusa i contradictòria. El decret no deroga l'Estatut, al·legant que ja havia perdut la seva validesa jurídica el dia 1r de juliol de 1936. Però ni en el text de la Proclama del general Franco d'aquesta data ni en cap altre text posterior hom no troba res per a sostenir l'afirmació de que l'Estatut ja havia perdut la seva validesa jurídica. Dintre d'aquestes contradiccions allò que el general signà el 5 d'abril de 1938 no correspon a les promeses fetes el 18 de juliol de 1936, a menys que hom suposi que sempre va mantenir una reserva mental, secretament, contra l'Estatut de Catalunya no revelada en esclatar la guerra però que fou manifestada al final d'ella.

DECRET-LLEI DEL GENERAL FRANCO DE 5 D'ABRIL DE 1938 ABOLINT
L'ESTATUT DE CATALUNYA

RECAPITULACIÓ

Abans d'arribar a la seva conclusió final aclarirà l'argumentació d'aquest estudi fer una recapitulació dels seus temes principals.

A.

1. L'Estatut d'Autonomia de Catalunya, democràticament aprovat per referèndum del poble català, és part imprescriptible i inalienable del seu patrimoni jurídic.

2. L'Estatut, en ésser aprovat per les Corts espanyoles després de llargues discussions i negociacions entre els diputats catalans que seguien les instruccions del Govern de la República, i en ésser promulgat després per la Presidència de la República Espanyola, únic règim legítim en aquell moment històric, constitueix un pacte entre Catalunya i l'Estat espanyol i, com tots els pactes entre pobles, ha d'ésser respectat.

3. En dir República Espanyola no ens referim a la forma de règim, sinó a l'Estat espanyol.

4. La base jurídica de l'Estatut és el dret a l'autodeterminació del poble català, dret igual al de tots els altres pobles, solemnement reconegut posteriorment a tots ells per l'ONU en la Declaració de la seva Assemblea General del dia 14 de desembre de 1966.

5. L'Estat espanyol sota el règim de Franco, membre de les Nacions Unides, per consegüent, va reconèixer el dret a l'autodeterminació i les conseqüències del seu exercici fins a arribar a la independència i separació, a la Guinea i altres antigues colònies espanyoles a l'Àfrica. Jurídicament no pot establir-se cap discriminació contra el poble català i el seu dret a l'autodeterminació. La igualtat de drets és un principi que ha d'aplicar-se a tots els pobles per igual.

B.

1. Catalunya fou aliena a la preparació de la IV Guerra Civil espanyola. El 1936 no hi havia cap raó ni en la societat ni en la política catalana per a arribar a una guerra civil. L'Origen de la IV Guerra Civil es troba en la política espanyola,

JOSEP M. BATISTA I ROCA

o millor dit, castellana, i en l'oposició violenta entre bàndols, en la política madrilenya i castellana. La sublevació de la guarnició espanyola a Barcelona el 18 de juliol de 1936 fou una agressió contra la comunitat catalana, la seva autonomia i el seu govern.

2. Ja de temps, junt amb els complots vers a preparar la guerra, hom preparava també l'ambient a Espanya amb una campanya d'animadversió contra Catalunya. Aquest esperit anticatalà predominà en l'ambient de la zona franquista durant la guerra, com una multitud de citacions confirmen.

3. El decret contra l'Estatut fou producte d'aquest ambient i d'aquesta exaltació anticatalana. La seqüència dels esdeveniments ho confirma tràgicament: el dia 3 d'abril de 1938 les tropes del general Franco ocupen Lleida. El dia 5 Franco signa el decret contra l'Estatut i l'endemà ell mateix donava personalment l'ordre d'afusellar Carrasco i Formiguera.

4. El decret, per consegüent reflecteix l'esperit d'animositat i de violència i d'exaltació frenètica anticatalana dels seus autors, esperit que afebleix greument llur equanimitat i, com a conseqüència, la valor jurídica del decret.

5. El decret, lluny d'acabar amb el problema de Catalunya, l'ha agreujat encara més.

6. El decret no correspon ni a l'estat d'ànim ni a la realitat d'avui. És anacrònic i impossible de mantenir i més ho serà com més temps passi.

C.

1. Una anàlisi del text del decret ens porta a una inesperada i contradictòria conclusió. El text no abroga l'Estatut, al·legant que aquest havia ja perdut la seva validesa jurídica des del mateix moment de l'Alçament Nacional el dia 17 de juliol de 1936,

2. Però ni en el text de la Proclama del general Franco del 18 de juliol, en començar la rebel·lió de l'exèrcit, ni en cap altra proclamació ni text posterior no apareix cap referència a l'Estatut, ni a la seva validesa ni a la seva derogació, fins a arribar al decret tan sovint repetit.

3. L'afirmació del decret sobre la pèrdua de validesa jurídica de l'Estatut és arbitrària i gratuïta, sense cap fonament ni en la realitat ni en el Dret.

IV.

El decret és nul i sense valor en dret

Totes aquestes consideracions invaliden greument la valor jurídica del decret contra l'Estatut fins al punt de constituir una base per a declarar-ne la nul·litat. La conclusió final que de tot l'exposat es deriva és forta en aquest sentit i permet afirmar que el decret ha d'esser declarat nul i sense valor en dret. Segons la doctrina del dret, una llei o disposició nul·la i sense valor jurídica és com si mai no hagués estat promulgada. Cal llavors retrotraure la situació a l'estat jurídic anterior, al *status quo ante*.

El retorn a la situació jurídica anterior, l'Estatut

Per aquestes raons em sembla molt encertat el judici del Sr. Josep M. Pi Sunyer: «La forma més senzilla de retornar a la situació legal de l'Estatut de Catalunya seria dictar un precepte derogatori del decret que el suprimí».

Encara més senzill és declarar aquest decret nul i com no publicat.

Nul et non avenu, és la fórmula del dret francès. Aquesta fou la fórmula que els juristes francesos aconsellaren al general de Gaulle referent a les mesures promulgades per l'anomenat Govern de Vichy durant l'ocupació nazi de França. I així fou fet.

Així mateix, essent el decret del 5 d'abril de 1938 nul i sense valor jurídica la situació a Catalunya s'ha de retrotreure a l'estat jurídic anterior, o sigui a la vigència de l'Estatut d'Autonomia referendat pel poble català, aprovat per les Corts espanyoles i promulgat pel cap de l'Estat espanyol d'aquell temps i mai no derogat per cap disposició jurídicament vàlida.

Resta encara un altre aspecte. La declaració que una mesura és nul·la i sense valor dona dret a la part a qui ella perjudiqui a reclamar danys i perjudicis. Catalunya, doncs, podria fer-ho. Podria reclamar, per exemple, el retorn dels recursos financers que l'Estatut atorgava a Catalunya i dels quals des de 1939 l'Estat espanyol ha confiscat. Però preferim no entrar ací en aquest camp.

JOSEP M. BATISTA I ROCA

Una orientació per a la política pràctica

De l'exposat es deriva una orientació per a la política catalana en la pràctica. Més que agitar per a demanar la restauració de l'Estatut i de la Generalitat caldria concentrar tots els esforços a declarar resoltament que el decret de 1938 és nul i sense valor en Dret, que els catalans no el reconeixem i el tenim per no publicat.

Així tornem automàticament a la situació jurídica anterior que ens fou il·legalment arrabassada per la força. Així retornem a l'Estatut de Catalunya, patrimoni del nostre poble i únic règim jurídic que els catalans reconeixem.

Cambridge, 5 de juny de 1976.

J. M. BATISTA I ROCA